

ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра управління державними і корпоративними фінансами

РИЗИКОЛОГІЯ

ПРОГРАМА КУРСУ

та завдання до самостійної роботи

Харків – 2017

Методичні вказівки розглянуто і рекомендовано до друку на засіданні кафедри управління державними і корпоративними фінансами 16 лютого 2017 р., протокол № 6.

Призначені для підготовки бакалаврів з галузі знань 07 «Управління і адміністрування» за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» всіх форм навчання та відповідають навчальній програмі з курсу «Ризикологія».

Укладач

доц. О. Д. Стешенко

Рецензент

доц. М. В. Бормотова

РИЗИКОЛОГІЯ

ПРОГРАМА КУРСУ

та завдання до самостійної роботи

Відповідальний за випуск Стешенко О. Д.

Редактор Третьякова К. А.

Підписано до друку 17.03.17 р.

Формат паперу 60x84 1/16. Папір писальний.

Умовн.-друк.арк. 1,0. Тираж 50. Замовлення №

Видавець та виготовлювач Українська державна академія залізничного транспорту,

61050, Харків-50, майдан Фейербаха, 7.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 2874 від 12.06.2007 р.

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Метою навчальної дисципліни «Ризикологія» є надання знань з економіки і підприємництва у сфері системного аналізу категорії економічного ризику на підґрунті використання фінансового аналізу, якісних підходів, економіко-математичних методів і моделей.

Завданнями дисципліни є такі: розширення і поглиблення знань якісних і кількісних особливостей економічних процесів; оволодіння методологією і методикою побудови, аналізу і використання економіко-математичних методів, що враховують ризик; вивчення типових способів моделювання і вимірювання економічного ризику в процесі прийняття управлінських рішень, оволодіння відповідним апаратом (методи, моделі, інформаційне та програмно-методичне комп'ютерне забезпечення) з метою практичного використання у різноманітних економічних сферах (теоретична та прикладна економіка, фінанси, менеджмент тощо).

У результаті вивчення навчальної дисципліни «Ризикологія» студент повинен:

знати: законодавство України з питань діяльності суб'єкта господарювання; якісні і кількісні особливості економічних процесів; типові способи моделювання і вимірювання економічного ризику в процесі прийняття управлінських рішень;

вміти: оцінити обсяг ризику та його ймовірність, вибрати оптимальну господарчу ситуацію і найменш ризиковане вкладення капіталу; знайти найбільш сприятливий у кожному випадку прийом зниження ступеня ризику тощо.

ПРОГРАМА КУРСУ

Змістовий модуль 1

Методологія визначення економічного ризику

Тема 1. Економічні ризики: джерела та сутність

Невизначеність та ризик. Причини виникнення невизначеності та ієрархія її видів. Особливості функціонування підприємств за умов невизначеності. Специфічні особливості функціонування підприємств у різних видах економічних систем. Необхідність та доцільність урахування підприємствами фактора невизначеності.

Ризик як економічна категорія, його необхідність, ознаки. Функції та роль ризику у підприємницькій діяльності. Класифікація економічних ризиків за місцем їхнього походження та їх вплив на розвиток підприємства і поведінку ринкових суб'єктів. Особливості підприємницьких ризиків у період формування ринкових відносин. Система інформаційного забезпечення підприємства щодо можливостей місця виникнення ризиків. Поняття венчурного бізнесу. Вибір напрямків діяльності.

Тема 2. Показники ризику та методи його оцінки

Принципи аналізу ризиків та їхнього впливу на результати діяльності підприємства. Зони ризику залежно від величини збитків. Крива імовірності розподілу збитків. Межі застосування кількісних та якісних методів аналізу певного підприємницького ризику. Застосування інформаційних систем при проведенні кількісного аналізу підприємницьких ризиків. Аналіз ризикованості підприємства на підставі показників фінансового стану.

Методи аналізу ризиків. Статистичний метод аналізу ризиків. Метод аналізу доцільності витрат при проведенні кількісної оцінки ступеня ризику. Використання методу експертних оцінок при аналізі підприємницьких ризиків. Аналіз ступеня підприємницького ризику за допомогою аналітичного методу.

Комплексна оцінка ризиків. Аналіз чуттєвості моделі. Аналіз обсягу відносних ризиків від здійснення підприємницької діяльності. Застосування методу аналогій при проведенні кількісної оцінки підприємницького ризику. Теорія корисності й прийняття рішень.

Тема 3. Ризик і ціна капіталу

Ризик і віддача. Розподіл ризику на ринку капіталу. Класифікація чинників, що впливають на рівень ризику.

Об'єднання ризиків і диверсифікація. Світовий досвід зменшення ступеня ризику за допомогою використання можливостей диверсифікації. Сутність диверсифікації і її класифікація. Характеристика диверсифікації, її напрямків та можливостей застосування. Вибір напрямку диверсифікації за допомогою використання пріоритетної системи оцінки компетенції. Метод коваріації.

Трансфер ризику. Основний засіб передачі ризику – укладення контракту. Лімітування. Страхування та самострахування. Сутність системи страхування.

Змістовий модуль 2

Види ризиків у підприємницькій діяльності

Тема 4. Валютні ризики

Сутність і характер ризику коливання валюти. Страхування валютного ризику як метод його мінімізації. Класифікація валютного ризику. Підходи до вибору стратегії захисту від валютних ризиків. Захисні застереження: золоте, валютне, багато валютне. Валютний кошик як умова контракту. Хеджування валютного ризику. Стратегія хеджування валютного ризику. Валютні опціони. Форвардні валютні угоди. Валютні ф'ючерси. Міжбанківські операції СВОП.

Тема 5. Інвестиційні ризики

Специфічна характеристика інвестиційних ризиків. Загальна характеристика інвестиційних ризиків. Класифікація інвестиційних ризиків за рядом ознак: економічною характеристикою, періодом виникнення, формами інвестування, джерелами виникнення.

Сутність та організація якісного і кількісного аналізу інвестиційного проекту з метою встановлення сумарного ступеня ризику. Сутність моделі оцінки капіталовкладень при наявності фактора невизначеності. Дисконтування як метод оцінки ступеня інвестиційного ризику. Класична модель оцінки капітальних активів (метод CAPM). Кумулятивний підхід.

Особливості формування інвестиційного портфеля за умов ризикового підприємництва. Характеристика оптимального інвестиційного портфеля та механізм його комплектації з урахуванням впливу ризиків. Оперативне регулювання і реалізація інвестиційного проекту при виникненні ризиків різного походження.

Довгострокове інвестування як одне з основних елементів національної економічної політики, спрямованої на розвиток промислового виробництва. Ризики в довгостроковому інвестуванні. Основні підходи і засоби управлінського впливу на зниження інвестиційного ризику.

Тема 6. Виробничі ризики

Сутнісно-змістовна характеристика виробничих ризиків. Їх класифікація та вплив на діяльність підприємства. Сутність постачальних ризиків, їх передбачення і можливі заходи запобігання. Постачальні ризики підприємства за умов дефіциту окремих видів сировини та запобігання їх виникненню. Ризики ненадходження постачальників за закупівельними цінами, відмови запланованих постачальників від укладання контракту, необхідності укладання контракту на умовах, які відрізняються від найбільш привабливих. Інші види постачальних ризиків. Характеристика збутових ризиків. Сутність ризику збуту, прогнозування їх виникнення та можливі заходи запобігання.

Ризик виникнення бухгалтерської інформації. Складові інформаційного ризику: ризик втрати і ризик нормативного викривлення. Основні напрямки формування системи внутрішнього контролю на підприємстві з метою зниження інформаційного ризику. Аудиторські ризики. Чинники, що підвищують виникнення аудиторських ризиків.

Суто виробничі ризики. Ризики незавершеного виробництва та будівництва. Їх специфічні особливості. Прогнозування витрат виробництва з урахуванням можливих ризиків.

Тема 7. Комерційні ризики

Характеристика ризиків у комерційній діяльності підприємства. Сутність комерційних ризиків та їх класифікація. Необхідність урахування фактора невизначеності в комерційній діяльності підприємства.

Маркетингові ризики. Обсяги виробництва продукції та надання послуг при нестабільних умовах функціонування. Ризики недостатньої сегментації ринків збуту продукції (послуг), помилкового вибору цільового сегмента ринку, помилкового вибору стратегії продажу продукту. Ризик неправильної організації та одержання неадекватних результатів маркетингового дослідження, помилкового ціноутворення, неуспішної організації збутових мереж і системи просування товару до споживача. Ризик неефективної реклами, переоцінки маркетингових принципів збуту.

Структура та види резервів і запасів. Резервування грошових засобів на покриття випадкових витрат. Моделі оптимізації ступеня ризику та деякі стратегії формування запасів і резервів.

Економічна безпека підприємства. Програма забезпечення економічної безпеки за основними напрямками. Програма отримання та аналізу комерційної інформації (ЕКАУТИНГ).

Тема 8. Ризики у банківському підприємстві

Сутність ризиків, притаманних банківській практиці. Класифікація банківських ризиків. Внутрішні та зовнішні банківські ризики. Ймовірність частоти виникнення банківських ризиків та їх специфіка в залежності від спеціалізації банку.

Кредитний ризик комерційного банку. Основні напрямки кредитної політики банку з урахуванням впливу ризику. Чинники, що впливають на кредитний ризик. Управління банківськими ризиками як доцільний вплив банківської діяльності на мінімізацію втрат. Основні етапи управління банківськими ризиками: стратегія ризику, межі ризику та навички його оцінки. Принципи управління банківськими ризиками. Клієнтський ризик у банківській сфері. Ризики майбутнього підвищення процентної ставки по кредитах і депозитних рахунках.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Тема 1. Економічні ризики: джерела та сутність

Питання для самоперевірки

- 1 Які чинники зумовлюють необхідність вирішення проблем, пов'язаних з ризиком?
- 2 У чому полягає сутність основних підходів до визначення ризику як економічної категорії?
- 3 За яких умов виникає ризикова ситуація?
- 4 Які характерні риси притаманні ризиковій ситуації?
- 5 У чому полягає сутність економічного ризику?
- 6 У чому проявляється суперечливість як риса ризику?
- 7 З чим пов'язана альтернативність ризику?
- 8 Яку роль відіграє невизначеність як риса ризику?
- 9 Чи пов'язані між собою основні риси ризику та його функції? Обґрунтуйте свою відповідь.
- 10 Схарактеризуйте основні джерела ризику й умови його виникнення.

Теми рефератів

- 1 Методологічні аспекти категорії підприємницького ризику.
- 2 Економічний ризик і фінансова стійкість фірми.

Питання до дискусій

- 1 Що слугує джерелом появи нових проблем на підприємстві в результаті прийняття рішень?
- 2 Визначте чинники, які позитивно або негативно впливають на процес вибору, прийняття та реалізації рішень.
- 3 Чим пояснюється необхідність знання особою, яка приймає рішення, законів і закономірностей, що впливають на процес прийняття рішень?

Література: [1, 2, 5, 9, 16, 23.]

Тема 2. Показники ризику та методи його оцінки

Питання для самоперевірки

- 1 Який вид ризику виникає при здійсненні фінансового підприємництва чи фінансових угод? У чому полягає його сутність?
- 2 У чому полягає принципова різниця між економічними, фіскальними та соціально-політичними ризиками?
- 3 Чому ризик у підприємстві – це фінансова категорія?
- 4 Які особливості притаманні ризикам, зумовленим сучасним станом розвитку вітчизняних підприємств?
- 5 Які критерії використовуються для аналізу ризику?
- 6 У чому полягає сутність якісного аналізу ризику?
- 7 У чому полягає сутність кількісного аналізу ризику?
- 8 Які складові компоненти включає загальна схема процесу аналізу ризику?
- 9 Які фактори прямої дії впливають на рівень ризику?
- 10 Які фактори, що впливають на ризик, відносяться до факторів непрямої дії?

11 Чим зумовлено розподіл на зони ризику і в чому полягають особливості кожної зони ризику?

12 Як пов'язані між собою ризик і прибуток підприємства?

Теми рефератів

1 Сучасні підходи до аналізу підприємницьких ризиків.

2 Причини виникнення зовнішніх ризиків та оцінка їх впливу на діяльність підприємства.

3 Теорія статистичних рішень при обґрунтуванні рішень в умовах ризику та невизначеності.

4 Порівняльний аналіз кількісних і якісних методів аналізу ризику.

5 Зарубіжний досвід методу експертних оцінювань.

6 Використання комп'ютера для оцінювання ризику.

Питання до дискусій

1 Який параметр, на вашу думку, є найдоцільнішим для використання при вимірюванні ступеня ризику?

2 Чи впливають специфіка діяльності підприємства, його розмір, величина активів тощо на ступінь ризикованості його бізнесу? Обґрунтуйте свою відповідь.

3 Чи існують межі застосування кількісних і якісних методів аналізу певного підприємницького ризику?

4 Яка первісна інформація необхідна для можливого використання методу аналізу доцільності витрат?

5 Як пов'язаний метод аналізу доцільності витрат із фінансовою стійкістю підприємства?

Література: [3, 9, 13, 15, 21].

Тема 3. Ризик і ціна капіталу

Питання для самоперевірки

- 1 Які чинні заходи впливають на мінімізацію ризику?
- 2 Чим зумовлено вибір певних прийомів мінімізації ризику?
- 3 У чому полягає сутність основних форм профілактики ризику?
- 4 Які напрями диверсифікації використовує підприємство для мінімізації ризику?
- 5 Яка система нормативів забезпечує лімітування економічних ризиків?
- 6 Чим відрізняються організаційні методи мінімізації ризику від економічних?
- 7 За яких обставин доцільно використовувати систему штрафних санкцій?
- 8 Які завдання щодо мінімізації ризику вирішує страхування і самострахування?
- 9 У чому полягає сутність форм внутрішнього страхування ризиків на підприємстві?
- 10 Які форми використовуються для резервування ресурсів підприємства?

Теми рефератів

- 1 Вплив зовнішнього оточення підприємства на мінімізацію економічних ризиків.
- 2 Диверсифікація як засіб мінімізації економічного ризику.
- 3 Порівняльний аналіз основних форм профілактики ризиків на підприємстві.
- 4 Організаційні методи мінімізації економічного ризику.
- 5 Економічні методи мінімізації ризику.
- 6 Хеджування як метод мінімізації ризику.
- 7 Відображення запобіжної функції страхування на методах зниження ризику.
- 8 Позитиви і недоліки передачі контролю за ризиком як одного з методів зниження ризику.

9 Мінімізація економічних ризиків через управління витратами й недопущення збитків підприємства.

10 Методологія розроблення та впровадження штрафних санкцій на підприємстві як метод мінімізації економічних ризиків.

11 Моделювання економічного ризику.

12 Матричні ігри і вибір оптимальної стратегії.

Питання до дискусій

1 Назвіть основні функції ризику як у житті окремої людини, так і в діяльності сучасного підприємства.

2 Чи можуть нести втрати від ризику державні підприємства, що функціонують у ринковій економіці? Поясніть, яка різниця між державними підприємствами, що працюють в умовах командно-планової та ринкової економіки, з погляду можливості ризикувати в процесі своєї діяльності.

3 Як за виглядом платіжної матриці виявити збитковій стратегії?

Література: [11, 12, 16, 23, 27].

Тема 4. Валютні ризики

Питання для самоперевірки

1 Які критерії використовуються під час прийняття фінансових рішень?

2 Який вид ризику виникає при здійсненні фінансового підприємництва чи фінансових угод? У чому полягає його сутність?

3 Що таке валютний курс? Поясніть основні причини виникнення валютного ризику.

4 Дайте визначення валютного ризику. Поясніть його сутність.

5 Назвіть способи управління валютним ризиком.

6 У чому полягає сутність хеджування?

Теми рефератів

- 1 Сучасний фінансовий ризик і методи його зниження.
- 2 Ризик і страхова справа. Страхування підприємницьких ризиків.
- 3 Ризики у зовнішньоекономічній діяльності.
- 4 Ризики у торговельному бізнесі.

Питання до дискусій

1 Назвіть різновид ризику за наведеним прикладом та охарактеризуйте його: німецька компанія має філію в Україні, тобто у неї є активи, вартість яких виражена в євро. Знецінювання гривні відносно євро призводить до зменшення балансової вартості активів філії, оскільки балансовий звіт материнської компанії буде виражено в євро.

2 Назвіть й охарактеризуйте різновид валютного ризику відповідно до прикладу: імпортеру виписується рахунок-фактура в національній валюті. Через деякий час він виявляє, що ціни змінюються його закордонним постачальником відповідно до змін обмінного курсу з метою забезпечення стабільності цін у валюті країни-постачальника.

3 Чи вноситься пряме валютне застереження у текст зовнішньоторговельного контракту, де валюта ціни дорівнює сумі валюти платежу?

Література: [8, 13, 22, 23, 27].

Тема 5. Інвестиційні ризики

Питання для самоперевірки

1 Назвіть рейтингові методи вибору альтернатив фінансових рішень.

2 Дайте визначення ризику інвестицій в умовах невизначеності.

3 Охарактеризуйте диверсифікованість портфеля цінних паперів в умовах ризику.

4 У чому полягає кількісна оцінка ризикованості проектів?

5 У чому полягає моделювання економічного ризику?

Теми рефератів

1 Формування оптимального портфеля інвестицій з урахуванням ризику.

2 Аналіз доцільності інвестиційних проектів у сучасних умовах.

3 Формування маркетингової стратегії розвитку фірми в умовах ринку.

4 Управління в умовах стратегічних несподіванок.

5 Вибір стратегії розвитку фірми.

6 Кількісна оцінка ризикованості проектів.

7 Моделювання економічного ризику.

8 Матричні ігри і вибір оптимальної стратегії.

Питання до дискусій

1 Які особливості притаманні ризикам, зумовленим сучасним станом розвитку вітчизняних підприємств?

2 Що виступає критерієм розподілу ризиків на статистичні і динамічні?

3 Що таке премія за ризик і безпечну ставку? Як формується безпечна ставка для економічних умов України?

4 Що є показником ризикованості різних інвестиційних проектів?

Література: [2, 5, 7, 22, 23,24].

Тема 6. Виробничі ризики

Питання для самоперевірки

- 1 У чому полягають причини виробничого ризику?
- 2 Якщо керівник розглядає ситуацію недовиконання плану за доходом підприємства, що в цьому випадку виступає об'єктом і суб'єктом ризику?

Теми рефератів

- 1 Ризик у рекламній діяльності.
- 2 Виробництво в умовах ризику.
- 3 Тактика маркетингу й аналіз рівня страхового ризику.

Питання до дискусій

1 Фірма виробляє товар, попит на який наперед невідомий. Подібна ситуація часто трапляється при визначенні обсягу виробництва нової техніки, тиражу видань. Який ризик є очевидним при відомих цінах та витратах на виробництво? Обґрунтуйте свою відповідь.

2 Розглянемо агропромисловий комплекс із закінченим циклом виробництва, наприклад, цукровий, який складається з двох підкомплексів: вирощування цукрових буряків та переробної промисловості (виробництво цукру). Необхідно визначити раціональну структуру використання ресурсів, спільних для обох підкомплексів. З яким ризиком пов'язаний розподіл ресурсів за умов, коли врожайність сільськогосподарської продукції, як правило, випадкова? Обґрунтуйте свою відповідь.

3 Чому робота у вільній зоні може створити об'єктивні передумови виникнення ризикових ситуацій на підприємстві?

4 Розгляньте функціонування підприємства, що виробляє продукти харчування. Які ризики найбільш характерні для нього?

Література: [3, 9, 13, 15, 20].

Тема 7. Комерційні ризики

Питання для самоперевірки

- 1 У чому полягають причини виникнення комерційного ризику?
- 2 Що є стратегічними напрямками запобігання ризику діяльності посередницької фірми?
- 3 У чому полягає комплексне оцінювання ризиків?
- 4 Чим зумовлено застосування певного методу оцінювання ризику для підприємців?
- 5 Які фактори впливають на втрати в комерційному підприємстві?

Теми рефератів

- 1 Функції ризику та особливості їх реалізації в комерційній діяльності.
- 2 Чинники, що зумовлюють виникнення ризикової ситуації для комерційного підприємства.
- 3 Особливості комерційних ризиків у діяльності торговельного підприємства.

Питання до дискусій

- 1 Розгляньте функціонування фірми збуту. Які ризики найбільш характерні для її діяльності?
- 2 Розгляньте функціонування посередницької фірми. Які ризики найбільш характерні для її діяльності?
- 3 Розгляньте функціонування підприємства сфери послуг. Які ризики найбільш характерні для його діяльності?
- 4 В якій сфері ризику, підприємство може здійснювати виробничо-комерційну діяльність за рахунок одержання кредитів на строк до одного року.
- 5 Формування структури товарного асортименту торговельного підприємства за умов мінімізації комерційного ризику.

Література: [1, 5, 10, 12, 26].

Тема 8. Ризики у банківському підприємстві

Питання для самоперевірки

1 Назвіть причини, що спричинюють банківські ризики. Охарактеризуйте їх.

2 Які особливості відрізняють втрати у фінансовому підприємстві?

3 Дайте характеристику банківського кредитного ризику залежно від таких критеріїв: рівень здійснення аналізу ризику і тип позичальника.

Теми рефератів

1 Система і структура управління кредитним ризиком.

2 Методи попередження банківського кредитного ризику.

3 Диверсифікація кредитного портфеля банку.

4 Основні моделі встановлення процентної ставки за кредитом.

Питання до дискусій

1 Проаналізуйте сучасну ризикову ситуацію з кредитної діяльності вітчизняних банків з точки зору впливу кожної групи чинників банківського кредитного ризику на його величину.

2 За якими напрямками повинно здійснюватися удосконалення системи управління банківським кредитним ризиком?

3 Яка послідовність етапів управління банківським кредитним ризиком?

Література: [5, 15, 23].

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

- 1 Зі зниженням ризику цінного паперу:
 - а) падає його ліквідність;
 - б) зростає його прибутковість;
 - в) зростає його ліквідність і падає прибутковість.
- 2 Фінансові ризики відносяться до:
 - а) чистих ризиків;
 - б) спекулятивних ризиків.
- 3 Виміряти ступінь ризику можна шляхом розрахунку:
 - а) можливого збитку;
 - б) можливого прибутку;
 - в) коливання можливого результату;
 - г) імовірності одержання бажаного прибутку.
- 4 Інвестор може стати банкрутом, якщо коефіцієнт ризику складає:
 - а) 0,1;
 - б) 0,3;
 - в) 0,5;
 - г) 0,9.
- 5 Найбільш розповсюдженим способом зниження фінансового ризику є:
 - а) диверсифікованість;
 - б) страхування;
 - в) лімітування;
 - г) отримання додаткової інформації про вибір і результати.
- 6 Спекулянт – це людина, що:
 - а) купує, щоб потім продати дорожче;
 - б) приймає на себе ризик за визначену винагороду;
 - в) порушує закони, щоб отримати прибуток.
- 7 Якщо суб'єкт ринку відмовляється від хеджування, то він:
 - а) несе великі попередні витрати;
 - б) визнає ризик;
 - в) приймає на себе ризик.
- 8 Курсові втрати виникають:
 - а) у кожного підприємства;
 - б) у тих підприємств, що ведуть зовнішньоекономічну діяльність.

9 Величина кредиторської заборгованості підприємства-імпортера:

- а) не залежить від валютного ризику;
- б) пов'язана з курсовими втратами;
- в) пов'язана з курсовими доходами;
- г) пов'язана з курсовими різницями.

10 Найменший ступінь фінансового ризику має варіант вкладення капіталу з коефіцієнтом варіації, що дорівнює:

- а) 10 %;
- б) 15 %;
- в) 20 %;
- г) 25 %.

11 Систематичний ризик цінних паперів – це:

- а) невизначеність в одержанні доходу чи взагалі в одержанні того розміру доходу від інвестицій, на який розраховує інвестор;
- б) ризик, що залежить від загального стану економіки;
- в) ризик даного інвестора.

12 Несистематичний ризик цінних паперів – це:

- а) ризик для даного інвестора;
- б) ринковий ризик;
- в) ризик, від якого не можливо позбутися шляхом диверсифікованості цінних паперів.

13 Прибутковість фінансового активу і ризик, що асоціюється з цим активом:

- а) пов'язані прямою залежністю;
- б) пов'язані зворотною залежністю;
- в) ніяк не пов'язані.

14 Лінія ринку цінних паперів:

- а) відображає залежність ризик-прибутковість для окремих акцій;
- б) показує мінливість прибутковості акцій стосовно прибутковості на ринку в середньому;
- в) відображає залежність «ризик-прибутковість» для портфеля.

15 Ризик ліквідності – це:

- а) ризик неправильного вибору визначеного цінного паперу в порівнянні з іншими цінними паперами при формуванні портфеля;

б) ризик утрат, що може понести банк у результаті зміни процентних ставок «за ризик»;

в) ризик, пов'язаний з можливістю втрат від реалізації цінних паперів у результаті зміни оцінки їхньої якості.

16 Бета-коефіцієнт акції (β):

а) є мірою ринкового ризику акції, що показує мінливість прибутковості акцій стосовно прибутковості на ринку в середньому портфеля;

б) завжди означає середній ступінь ризику даного цінного паперу;

в) є середньозваженим показником прибутковості.

17 Загальний ризик портфеля в процесі його диверсифікованості

а) може бути зроблений елімінованим;

б) частково елімінований і може бути менше, ніж систематичний ризик;

в) не може бути менше, ніж систематичний ризик.

18 Премія за ризик вкладення у цінні папери даного підприємства більше ринкової премії за умови, що:

а) $\beta = 1$;

б) $\beta > 1$;

в) $\beta < 1$.

19 Економічний ризик – це:

а) відхилення від мети, заради якої було прийнято управлінське рішення;

б) нанесення несподіваного збитку;

в) непевність в імовірності настання визначеного результату.

20 Відносна оцінка ризику – це:

а) математичне очікування настання результату;

б) варіація результату;

в) коефіцієнт варіації.

21 Який інвестиційний проект є найменш ризикованим:

а) $V = 5\%$;

б) $V = 15\%$;

в) $V = 25\%$?

22 У якому методі використовується лінія Лоренца як криву ризику:

- а) аналітичному;
- б) статистичному;
- в) методі аналогів?

23 Невизначеність одержання результату характеризується значенням імовірності настання події, що дорівнює:

- а) 1;
- б) 0;
- в) у діапазоні від 0 до 1.

Чи вірите ви, що:

(Відповісти «ТАК» чи «НІ»)

- 1 Інвестування капіталу може здійснюватися без ризику?
- 2 Фінансові ризики – це спекулятивні ризики?
- 3 Величина ризику вимірюється величиною дисперсії?
- 4 Величина ризику вимірюється величиною середнього очікуваного результату?
- 5 Величина ризику вимірюється коефіцієнтом варіації?
- 6 Найпоширенішим методом зниження ступеня фінансового ризику є отримання додаткової інформації про вибір і можливі результати?
- 7 Страхування ризику є найбільш розповсюдженим способом зниження ступеня ризику?
- 8 Ризик можна знизити, якщо розподілити капітал між різними об'єктами вкладення (диверсифікованість)?
- 9 Екаутинг сприяє зниженню фінансового ризику?
- 10 Венчурні інвестиції мають мінімальний ступінь ризику?
- 11 Збиток, нанесений застрахованому майну, завжди буде відшкодований у повному обсязі?
- 12 Страхувальник може бути звільнений від відшкодування збитків?
- 13 У текст зовнішньоторговельного контракту, у якому валюта ціни збігається з валютою платежу, вноситься пряме валютне застереження?

ПРАКТИЧНА ЧАСТИНА

1 Оцінити ризик за допомогою статистичного методу.

Фірма розглядає варіанти вкладення капіталу в будівництво житлових споруд. При цьому виходять з отримання прибутку за кілька років (таблиця 1).

Таблиця 1 – Вихідні дані

Період, років	Варіанти	1	2	3	4	5	6
Прибуток, тис. грн	1 варіант	220	125	112	90	220	112
	2 варіант	235	132	200	132	132	220

2 Господарюючий суб'єкт планує через 3 місяці здійснити платежі на суму 10 тис. дол. США. При цьому на цей період курс СПОТ – 30,5 грн за 1 дол. США. Через 3 місяці курс СПОТ – 35,25 грн за 1 дол. США. Премія банку 2 % від суми угоди.

Провести хеджування за допомогою форвардної угоди, операції опціону. Зробити порівняльні висновки.

3 Відомо, що при вкладанні капіталу у захід «А» із 145 випадків прибуток у розмірі 120 грн буде отримано в 43 випадків, 125 грн – у 12 випадків, 128 грн – у 90 випадків. При вкладенні в захід «Б» із 124 випадків прибуток у розмірі 230 грн буде отримано у 45 випадках, 235 грн – у 35 випадках, 250 грн – у 44 випадках. Визначити менш ризикове вкладення капіталу на базі математичного очікування.

4 Визначити необхідну ставку доходу від акцій за допомогою методу лінії надійності ринку, якщо базисна ставка – 8 %, дохідність ринку – 12 %, бета-коефіцієнт – 1,5.

5 Фірмі необхідно вибрати один з наданих варіантів інвестування, за проектом А первісні інвестиції складають 60 млн. грн; Б – 65 млн грн. Тривалість процесу інвестування – 2 роки. Потoki очікуваних доходів наведено у таблиці 2. Норма дохідності інвестицій – 12 %. Порівняння підсумків провести за показником рентабельності.

Таблиця 2 – Потоки очікуваних доходів

Роки	Проект 1	Проект 2
Видатки		
1 рік	-25	-55
2 рік	-35	-10
Доходи		
1 рік	27	40
2 рік	20	35
3 рік	12	10
4 рік	9	5
5 рік	7	-

6 Розрахувати очікувані доходи, абсолютну оцінку ризику, відносну оцінку ризику за даними з таблиці 3.

Таблиця 3 – Характеристика акцій

Акція А		Акція Б	
Імовірність	Дохід, тис. грн	Імовірність	Дохід, тис. грн
0,25	10	0,05	9
0,05	12	0,15	13
0,20	17	0,45	16
0,35	22	0,35	20

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ З КУРСУ

- 1 Що таке ризик? Його функції та сутність.
- 2 Класифікація ризиків за різними ознаками.
- 3 Показники ризику.
- 4 Методи оцінки ризику. Їх класифікація, сутність.
- 5 Статистичний спосіб оцінки ступеня економічного ризику.
- 6 Зони ризику залежно від величини збитків у підприємницькій діяльності.
- 7 Фактори, які впливають на величину ризику у підприємницькій діяльності.

- 8 Основні шляхи та засоби зниження ступеня ризику.
- 9 Диверсифікація та хеджування як засоби зменшення ризику.
- 10 Валютні ризики. Їх класифікація. Методи мінімізації.
- 11 Ризики у банківському підприємстві.
- 12 Страхування валютних ризиків.
- 13 Страхування кредитних ризиків.
- 14 Управління ризиками.
- 15 Ступінь ризику залежно від інформації, що використана.
- 16 Стратегія ризик-менеджменту на етапі переходу до ринкових відносин.
- 17 Оцінка ризику в умовах нестабільності.
- 18 Практичне використання елементів системи управління ризиком.
- 19 Загальна характеристика інвестиційних ризиків. Класифікація інвестиційних ризиків за рядом ознак.
- 20 Сутнісно-змістовна характеристика виробничих ризиків. Їх класифікація та вплив на діяльність підприємства.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- 1 Асаул А. Н. Организация предпринимательской деятельности [Текст] : учеб. пособие / А. Н. Асаул. – Хмельницкий : СИБ, 2011. – 391 с.
- 2 Белогуров В. П. Основы управления [Текст]: учеб. пособие / В.П. Белогуров. – Харьков : Консум, 2003. – 238 с.
- 3 Бойчик І. М. Економіка підприємства [Текст]: навч. посібник / І. М. Бойчик. – К.: Атака, 2002. – 478 с.
- 4 Бузько І. Р. Экономический риск и управление инновационной деятельности предприятия. [Текст] / И. Р. Бузько. – К.: ЦУЛ, 2006. –135 с.
- 5 Буянов В. П. Рискология. Управление рисками [Текст]: учеб. пособие / В. П. Буянов, К. А. Кирсанов, Л. М. Михайлов: – Москва: Экзамен, 2003. – 381 с.

6 Вітлінський В. В. Аналіз, моделювання та управління економічним ризиком [Текст] / В. В. Вітлінський, П. І. Верченко – К.: ДЕМІУР, 2000. – 292 с.

7 Вітлінський В. В. Аналіз, оцінка і моделювання економічного ризику [Текст] / В. В. Вітлінський. – К.: ДЕМІУР, 1996. – 211 с.

8 Вітлінський В. В. Економічний ризик і методи його вимірювання. [Текст] / В. В. Вітлінський. – К.: ДЕМІУР, 1996. – 397 с.

9 Власова В. М. Основы предпринимательской деятельности. [Текст] / В.М. Власова. – М., 2010. – 265 с.

10 Война О. А. Економічний ризик : Математичні моделі та методи керування [Текст]: навч. посібник / О. А. Война. – К.: ЦУЛ, 2001. – 98 с.

11 Воробьев С. Н. Управленческие решения [Текст]: учеб. пособие / С. Н. Воробьев. – М.: Юнити, 2003. – 316 с.

12 Воронцовский А. В. Управление рисками [Текст]: учеб. пособие / А. В. Воронцовский. – С-Пб., 2004. – 457 с.

13 Гамза В. А. Рисковый спектр коммерческих организаций [Текст] / В. А. Гамза, Ю. Ю. Екатеринбургский. – М.: Экономика, 2012. – 105 с.

14 Гончаров І. В. Ризик та прийняття управлінських рішень. [Текст] / І. В. Гончаров. – Харків: Основа, 2003. – 159 с.

15 Гранатуров В. М. Ризики підприємницької діяльності. Проблеми аналізу. [Текст] / В. М. Гранатуров. – К.: Зв'язок, 2000. – 152 с.

16 Клименюк М. М. Управління ризиками в економіці. [Текст] / М. М. Клименюк, І. А. Брижань. – К.: Просвіт, 2009. – 253 с.

17 Корнійчук М. Т. Ризик і надійність: економіко-стохастичні методи й алгоритм побудови та оптимізації систем [Текст] / М. Т. Корнійчук, І. К. Совгус. – К.: Просвіт, 2007. – 210 с.

18 Кочетков В. Н. Экономический риск и методы его измерения [Текст] / В. Н. Кочетков. – К., 2003. – 64 с.

19 Машина Н. И. Экономический риск и методы его измерения [Текст]: учеб.-метод. пособие / Н. И. Машина. – Донецк: Юго-Восток, 2004. – 191 с.

20 Молот В. Є. Чинники ринкової невизначеності у поведінці підприємств. [Текст]/ В.Є. Молот. – Дніпропетровськ, 2002. – 227 с.

21 Мочорний С. В. Основи підприємницької діяльності [Текст]: посібник / С. В. Мочорний, О. А. Устенко, С. І. Чеботар. – К.: Академія, 2001. – 280 с.

22 Охріменко О. О. Проблеми формування страхового захисту підприємницької діяльності у сфері туризму в Україні [Текст] / О. О. Охріменко // Зовнішня торгівля: право та економіка. – 2011. – № 4. – С. 126–131.

23 Стешенко О. Д. Економічні ризики [Текст]: навч. посібник / О. Д. Стешенко. – Харків : УкрДАЗТ, 2011. – 124 с.

24 Стешенко О. Д. Удосконалення управління ризиками в підприємницької діяльності [Текст] / О. Д. Стешенко, Є. О. Швирьова // Комунальне господарство міст. – 2011. – № 98. – С. 424 – 428.

25 Сулим М. В. Економічний ризик та методи його вимірювання. [Текст] / М. В. Сулим. – Львів, 2003. – 195 с.

26 Устенко О. Л. Предпринимательские риски: Основы теории, методология оценки и управления [Текст] / О. Л. Устенко. – К., 1996. – 142 с.

27 Шевчук О. Б. Ризики підприємницької діяльності: проблеми аналізу [Текст] / О. Б. Шевчук. – К.: Зв'язок, 2000. – 149 с.